

UOT 34:343.2 Cinayət hüququ S. 159-164

ORXAN QASIMOV

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin

Məhkəmə Ekspertizası Mərkəzinin doktorantı

E-mail : lawyer_dia@yahoo.com

DOI: <https://doi.org/10.64498/ZKGW7461>

DÖVLƏTƏ XƏYANƏT CİNAYƏTİNİN SUBYEKTİV CƏHƏTİ HAQQINDA

Açar sözlər: dövlətə xəyanət, subyektiv cəhət, cinayət tərkibi, cinayət məsuliyyəti, təqsir, birbaşa qəsd, formal tərkib.

Keywords: treason, subjective element, elements of the crime, criminal liability, guilt, direct intent, formal elements.

Anahtar kelimeler: devlet hainliği, subjektif unsur, suçun unsurları, ceza sorumluluğu, kusur, doğrudan kast, şekli suç tipi.

Ключевые слова: измена государству, субъективная сторона, состав преступления, уголовная ответственность, вина, прямой умысел, формальный состав.

Dövlətə xəyanət cinayətinin subyektiv əlamətləri cinayətin törədilməsində şəxsin daxili psixi vəziyyətini və mənəvi münasibətini əks etdirir, eyni zamanda cinayət tərkibinin ayrılmaz və mühüm elementlərindən birini təşkil edir. Bu əlamətlər cinayətin təsadüfi deyil, məqsədli və şüurlu şəkildə törədildiyini, həmçinin əməlin dövlətin fundamental maraqlarına qarşı yönəldiyini göstərir.

Cinayətin subyektiv cəhəti mühüm hüquqi əhəmiyyət kəsb edir. Professor F.Y.Səməndərovun fikrincə, obyektiv cəhətinə görə oxşar olan əməllər məhz subyektiv cəhətin köməyi ilə bir-birindən fərqlənir [4, s.196].

“Dövlətə xəyanət” əməli təkcə hüquq normasının pozulması deyil, həm də şəxsin dövlət və cəmiyyət qarşısında daşdığı xüsusi sosial-mənəvi öhdəliyin pozulması kimi qiymətləndirilməlidir. Bu səbəbdən belə hərəkət ilkin olaraq prezumtiv şəkildə mənəvi olaraq yanlış sayılır və bu prezumpsiya xəyanəti törədən şəxsin hərəkətini əsaslandırmaq məsuliyyətini yaradır. Xəyanətin bu prezumtiv yanlışlığı üç qarşılıqlı tamamlayıcı məntiqi elementlə izah oluna bilər: birincisi, etimadın pozulması: dövlət institutlarına, xüsusən də üzrlərinə məxfi informasiyanı mühafizə etmək öhdəliyi qoyulmuş vəzifəli şəxslərə ictimai və institusional etimad göstərilir və bu etimadın bilərəkdən pozulması həm konkret idarəedici subyektlərin, həm də ümumi ictimai münasibətlərin zəifləməsi ilə nəticələnir; ikincisi, qarşılıqlı qəbul olunmuş öhdəliklərin və normativ gözləntilərin pozulmasıdır: dövlət qulluğunu həyata keçirən şəxs və ya vəzifəli şəxs xidmətə daxil

olarkən müəyyən hüquqi və etik öhdəlikləri qəbul edir və bu öhdəliklərin pozulması, nəticəsindən asılı olmayaraq, həmin münasibət sisteminin əsas norma və gözləntilərinin pozulması deməkdir; üçüncüsü isə qarşılıqlılıq prinsipi baxımından sui-istifadədir: fərd dövlətin təmin etdiyi kollektiv faydalardan (təhlükəsizlik, hüquqi müdafiə, sosial təminat və s.) yararlanır və bu sistemin dayaqlarını zədələyərək həmin faydaların mənimsənilməsinin əvəzini verməmək yolu ilə icma daxili ədalətli paylanma münasibətlərini pozur. Bu məntiqi izah xəyanətin sadəcə ümumi normativ pozuntu olmaqdan fərqli olduğunu, onun xüsusi, sosial-mənəvi münasibətlərin pozulması olduğunu göstərir. Bununla belə, xəyanətin mənəvi yükü kontekstdən asılıdır: etimadın zəif olduğu və ya institusional əlaqələrin pozulduğu ədalətsiz və repressiv rejimlərdə prezumpsiya zəifləyə bilər, lakin bu prezumpsiyanın tam aradan qalxması üçün ayrıca və konkret əsaslandırma tələb olunur. Həmçinin sosial aidiyyətin faktiki olmaması və ya məqsədli rol icrası halında, yəni şəxsin daxil olduğu icmaya mənəvi-sosial bağlılıq yaratmaması halında eyni hərəkət casusluq kimi qiymətləndirilə bilər və bu dövlətə xəyanət kateqoriyasının məzmunundan fərqlənir. Nəticə olaraq, dövlətə xəyanətin subyektiv cəhəti analiz edilərkən əsas diqqət şəxsin cəmiyyətə faktiki integrasiyasına, onun qarşısında götürdüyü öhdəliklərin xarakterinə və aldığı faydaların qarşılıqlılıq prinsipi çərçivəsində qiymətləndirilməsinə yönəldilməlidir. Bu tərəfdən verilən hüquqi qiymətləndirmə həm normativ dəqiqliyi, həm də etik əsaslandırmanı təmin etmiş

olar [9, s. 427–461].

Hüquq ədəbiyyatı çərçivəsində dövlətə xəyanət cinayətinin subyektiv cəhəti əsasən birbaşa qəsd və məqsədli davranış prinsipləri ilə xarakterizə olunur. Bu, təqsirləndirilən şəxsin yalnız hadisənin baş verdiyini bilməsi ilə kifayətlənməyib, onun nəticələrini dərk etməsi və həmin nəticələrin yaranmasına şüurlu şəkildə nail olmaq niyyətində olması deməkdir.

Təqsirkar şəxs Cinayət Məcəlləsinin 274-cü maddəsində qeyd edilən əməllərdən hər hansı birini törətdiyini və onun ictimai təhlükəli olduğunu dərk edir, həmin əməlin Azərbaycan Respublikasının suverenliyi, ərazi toxunulmazlığı, dövlət təhlükəsizliyi və ya müdafiə qabiliyyəti üçün təhlükəli nəticələrini qabaqcadan görür və bunları törətməyi arzu edir [1, cild 2, s.538]. Beləliklə, bu təqsirləndirilən şəxsin yalnız hadisənin baş verdiyini bilməsi ilə kifayətlənməyib onun nəticələrini dərk etməsi və həmin nəticələrin yaranmasına şüurlu şəkildə nail olmaq niyyətində olması deməkdir.

Dövlətə xəyanət cinayətinin törədilməsinin motivləri müxtəlif (tamah, siyasi, dini və s.) ola bilər və bu əməlin tövsifinə təsir göstərmir [7, s.460].

Ədəbiyyatda və məhkəmə praktikasında subyektiv cəhətin tərkib hissələri aşağıdakı elementlər üzrə müəyyən edilir:

1. qəsdin mövcudluğu – təqsirləndirilən şəxsin dövlətə qarşı yönəlmiş fəaliyyəti dərk etməsi və bunun nəticələrini arzu etməsi;
2. məqsədli davranış – konkret əməliyyatlarda və ya məlumat mübadiləsində şüurlu iştirak;
3. motiv və iradi yönüm – maddi, ideoloji və ya siyasi təsirlərin şəxsin qərarvermə prosesində rolu.

Cinayət Məcəlləsinin 274-cü maddəsinin dispozisiyasında dövlətə xəyanət kimi təsbit edilən bütün əməllərin subyektiv cəhətləri yalnız təqsirin birbaşa qəsd forması ilə xarakterizə olunur [5, s.910-911], yəni təqsirkar öz əməlinin ictimai təhlükəli olduğunu dərk edir, onun ictimai təhlükəli nəticələrini qabaqcadan görür və bu nəticələrin baş verməsini arzu edir.

Bu halda cinayətkarın niyyəti dövlətin suverenliyinə, dövlət təhlükəsizliyinə, **ərazi toxunulmazlığına** və ya müdafiə qabiliyyətinə zərər vurmağa yönəlmiş olur. Qəsd forması baxımından bu niyyət həm birbaşa qəsd şəklində, yəni şəxsin dövlətə zərər vurmaq məqsədini konkret şəkildə qarşısına məqsəd kimi qoymasında, həm də dolayı qəsd şəklində, yəni belə nəticənin yaranmasını istəməsə də, onun baş verməsinə **şüurlu surətdə yol verməsinə** ifadə oluna bilər.

Cinayətin subyektiv cəhəti dövlətə xəyanət əməlinə ən mühüm hüquqi elementlərdən biri hesab olunur, çünki burada şəxsin davranışının daxili motivasiyası, iradi münasibəti və nəticəyə yönəlmiş şüurlu fəaliyyəti araşdırılır. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 22.04.2025-ci il tarixli, 1(101)-952/2025 nömrəli iş üzrə hökmündə bu elementin məzmunu birbaşa qəsd anlayışı əsasında formalaşdırılmışdır. Məhkəmə göstərmişdir ki, təqsirləndirilən şəxs məlumatların xarici xüsusi xidmət orqanına ötürülməsinin mümkün nəticələrini dərk etmiş, həmin nəticələri arzu etmiş və davranışını məhz bu məqsədlə həyata keçirmişdir [3].

Subyektiv cəhət müəyyən edilərkən təqsirləndirilən şəxsin müdafiə zamanı irəli sürdüyü dəlillər, məsələn foto və video materialların, guya, casusluq xarakteri daşımadığı barədə açıqlamalar istintaq materialları ilə ziddiyyət təşkil etmişdir. İbtidai istintaq zamanı təqdim edilmiş etirafedici ifadələr, elektron yazışmalar, ekspert rəyləri və əməliyyat-axtarış məlumatları şəxsin davranışının planlı və məqsədli şəkildə qurulduğunu təsdiqləmişdir. Bu sübutlar göstərmişdir ki, təqsirləndirilən şəxs hərəkətlərinin mahiyyətini başa düşmüş, xarici dövlət nümayəndələri ilə əlaqəyə girməyi könüllü seçmiş və informasiya ötürmə prosesini məqsədli şəkildə idarə etmişdir.

Məhkəmə həmçinin, təqsirləndirilən şəxsin törətdiyi cinayətin motivlərini də geniş şəkildə təhlil etmişdir. Maddi marağın mövcudluğu, yəni xidmət göstərilməsi müqabilində pul əldə etmək niyyəti subyektiv cəhətin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oynamışdır. Bu motiv şəxsin əməlini təsadüfi addım deyil, iqtisadi mənaflərə əsaslanan şüurlu qərar kimi dəyərləndirməyə imkan vermişdir. Bundan əlavə, hökmdə ideoloji təsirin elementləri də qeyd edilmiş və təqsirləndirilən şəxsin müəyyən xarici dövlətə simpatiya göstərməsi onun qəsdini gücləndirən psixoloji faktor kimi qiymətləndirilmişdir. Bu amillərin birlikdə mövcudluğu dövlətə xəyanət cinayətində subyektiv cəhətin kompleks xarakterini nümayiş etdirir.

Subyektiv cəhətin müəyyən edilməsində məqsədli davranışın konkret təzahürləri xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Qeyd edilən cinayət işində (1(101)-952/2025 nömrəli cinayət işi üzrə 22.04.2025-ci il tarixli hökm) təqsirləndirilən şəxs SOCAR-ın strateji əhəmiyyət daşıyan infrastruktur obyektlərini çəkmiş, görüntüləri sistemli şəkildə toplamış və məlumatları ardıcıl şəkildə xarici tərəflərə göndərmişdir. Bu hərəkətlər nəticənin təsadüfi deyil, əv

vəlcədən planlaşdırılmış məqsədlə əldə edil-məsini göstərir. Beləliklə, subyektiv tərəf yalnız nəticəyə yönəlmiş niyyətlə məhdudlaşmır, həm də cinayətin icrasının mərhələli şəkildə təşkil edilmə-sinə dəlalət edir [3].

Bütün bu faktların analizi göstərir ki, dövlətə xə-yanət cinayətinin subyektiv cəhəti təqsirləndirilən şəxsin qəsdinin dərəcəsi, davranışının məqsədi və motivlərin xarakteri əsasında müəyyən edilmişdir. Məhkəmə subyektiv elementi yalnız şəxsin daxili münasibəti kimi deyil, həm də konkret hərəkət mo-delinə bağlı psixoloji-iradi proses kimi qiymətlən-dirmişdir. Nəticədə məhkəmə belə qənaətə gəlmiş-dir ki, təqsirləndirilən şəxsin əməli bilavasitə qəsd, məqsədli fəaliyyət və maddi-ideoloji motivlərin birgə təsiri nəticəsində törədilmişdir.

Subyektiv cəhətin mühüm göstəricilərindən biri odur ki, şəxs **şüurlu şəkildə** hərəkət edir və törət-di-yi əməl nəticəsində dövlət maraqlarına yönələn təhlükənin fərqlində olur. Yalnız bu halda, yəni şəx-sin iradə və məqsəd birliyinin dövlətə zərər vur-maq niyyətinə yönəldiyi sübuta yetirildikdə onun əməli dövlətə xəyanət kimi hüquqi qiymət ala bilər. Beləliklə, dövlətə xəyanət cinayətinin subyektiv cəhəti qəsd, məqsəd və **şüurlu hərəkət** kimi əsas psixoloji elementlərlə xarakterizə olunur. Qəsdin bilavasitə xarakter daşması, yəni şəxsin **öz iradəsi və bilavasitə niyyəti ilə dövlətin təhlükəsizliyinə, suverenliyinə, ərazi toxunulmazlığına və müda-fiə qabiliyyətinə zərər vurmaq** məqsədi güdməsi bu cinayətin digər analoji əməllərdən fərqləndirici xüsusiyyətidir.

Dövlətə xəyanət cinayətində məqsəd dövlətin suverenliyinə, təhlükəsizliyinə, ərazi toxunulmaz-lığına və ya müdafiə qabiliyyətinə xələl gətirmək, onun milli maraqlarına zərər vurmaqdır. Məqsəd qəsdin əsas məzmununu təşkil edir və əməlin xə-yanət kimi tanınması üçün vacib şərt sayılır. Bu an-layış yalnız əməli həyata keçirmək və ya məlumat ötürmək kimi faktiki addımları əhatə etmir, həm də hərəkətlərin şüurlu, planlı və nəticəyə yönəlmiş xa-rakterini özündə əks etdirir. ABŞ hüquqi doktrina-sında bu *“willful engagement”* (“qəsdən iştirak”) və *“purposeful participation”* (“məqsədli iştirak”) ter-minləri ilə ifadə olunur və casusluq işlərində geniş tətbiq edilir. Məsələn, ABŞ federal qanunlarında hər hansı gizli məlumatın ötürülməsi yalnız onun məqsədli və şüurlu şəkildə icrası sübuta yetirildikdə casusluğun subyektiv cəhəti kimi qiymətləndirilir.

Motiv isə şəxsi bu hərəkətə sövq edən psixoloji səbəbi ifadə edir və qəsd ilə məqsədin formalaşma-sında mühüm rol oynayır. Dövlətə xəyanətin mo-

tivləri müxtəlif ola bilər: ideoloji və ya siyasi baxış fərqliliyi, şəxsi maraqlar (məsələn, yaşamaq üçün xaricə köçmə [2, s.355]), maddi mənfəət əldə etmə istəyi, xarici dövlətlərin təsiri və s.

Bununla belə, motivin mövcudluğu təkbəşinə cinayətin subyektiv tərəfini formalaşdırmır. Bura-da əsas olan **şüurlu qəsd** və dövlətə zərər vurmaq məqsədidir. Motiv yalnız niyyətin möhkəmləndiril-məsi və əməl kontekstinin izahı üçün nəzərə alınır. Beynəlxalq tədqiqatlarda, o cümlədən ABŞ və Ka-nada hüquq sistemində dövlətə xəyanət və casus-luq cinayətlərində motiv və iradi yönüm qəsd ilə birlikdə qiymətləndirilir, yəni təqsirləndirilən şəx-sin niyyəti, məqsədli davranışı və motivin harmo-niyası subyektiv cəhəti tam sübuta yetirmək üçün vacib hesab olunur. Fərqli hüquqi sistemlərin təh-lili göstərir ki, subyektiv tərəfin düzgün müəyyən edilməsi cinayət məsuliyyətinin dəqiq müəyyənleş-dirilməsi üçün zəruridir. İngilis hüquq doktrinasın-da casusluq hallarında *“mens rea”* yalnız nəticəyə yönəlmiş qəsdə əhatə etməyib, həm də şəxsin əməli törədərkən şüurlu seçimini nəzərə alır. M.Fosterin fikrincə, mens rea (və ya “təqsirli niyyət”) anlayışı cinayətin ümumiyyətlə, yalnız qadağan edilmiş bir hərəkətdən deyil, həm də cəzanı təmin etmək üçün kifayət qədər “psixi elementdən” ibarət olması fik-rini əks etdirir. Müəyyən federal cinayət üçün tələb olunan psixi vəziyyətlə bağlı müntəzəm olaraq üç sual yaranır:

1) cinayəti müəyyən edən qanunda psixi vəziy-yət tələbi və ya ümumiyyətlə tələblər varmı;

2) qanunda psixi vəziyyət tələbləri varsa, ci-nayətin hansı elementləri hansı tələblərə cavab ver-məlidir;

3) psixi vəziyyətə olan tələblər nə deməkdir [10].

Bu yanaşma Azərbaycan məhkəmə praktikasın-da da öz əksini tapır. Subyektiv tərəf yalnız şəxsin daxili niyyətinə əsaslanaraq müəyyən edilir, motiv əlavə sübut kimi çıxış edir.

Dövlətə xəyanətlə bağlı cinayət işlərinin tədqiqi göstərir ki, bu əməl əsasən aşağıdakı motivlərlə törədilir: qorxaqlıq, başqa bir cinayətə görə məsu-liyyətdən yayınmaq istəyi, ölkəmizin konstitusiyə quruluşunun əsaslarına düşmən münasibət, milli, etnik, dini (adətən dini cərəyan) səviyyədə düşmən münasibət. Bu halda törədilən əməlin motivləri dövlətə xəyanət cinayətinin subyektinin şəxsi key-fiyyətlərini aydın izah edir.

Dövlətə xəyanətə dair ittiham mahiyyət etibarilə şəxsin dövlət qarşısında mövcud olan siyasi-sosial və hüquqi sədaqət öhdəliklərini pozması iddiasına əsaslanır. Bu isə həmin şəxsin dövlətlə müəyyən

mənsubiyyət və loyallıq münasibətlərinə malik olmasını zəruri şərt kimi nəzərdə tutur. Bu kontekstdə Kim Filbinin tez-tez istinad olunan – “Xəyanət etmək üçün əvvəlcə aid olmalısan, mən heç vaxt aid olmamışam” – fikri xəyanət kateqoriyasının mənəvi-siyasi bağlılıq elementinə söykəndiyini aydın şəkildə ifadə edir [11, s. 268–269].

Belə olan halda, əsas problem belə formalaşır: **şəxsi “xain” kimi qiymətləndirməyə əsas verən münasibət hansı xarakter daşımalıdır və həmin münasibətdən irəli gələn** hansı öhdəliklərin pozulması xəyanət tərkibi üçün həlledici sayılır? İlk baxışda bu sualın sadə cavabı kimi vətəndaşlıq institutu, yəni dövlətə formal-hüquqi mənsubiyyət göstərilə bilər, çünki hüquq nəzəriyyəsində və tarixi təcrübədə xəyanət aktlarının mühüm hissəsinin məhz həmin dövlətin vətəndaşları tərəfindən törədildiyi müşahidə olunur. Bununla belə, vətəndaşlıq dövlətə xəyanətin müəyyən olunması üçün hər zaman zəruri və kifayətedici meyar kimi çıxış etmir. Məsələn, təsadüfi yolla başqa dövlətə məxsus məxfi məlumatları əldə edən və həmin məlumatları özünü mənsub hesab etdiyi dövlətin diplomatik nümayəndəliyinə təqdim edən şəxsin sonradan həmin dövlətin vətəndaşı olduğu məlum olsa belə, onun “dövlətə xain” kateqoriyasına daxil edilməsi hüquqi baxımdan əsaslandırılmış hesab edilə bilər. Çünki formal status faktiki loyallıq münasibətinin mövcudluğunu avtomatik şəkildə yaratmır və bu halda şəxsin dövlətlə real mənəvi-sosial bağlılığı müəyyən olunmur.

Digər tərəfdən hüquqi vətəndaşlıq olmadan da

dövlətə xəyanət xarakteri daşıyan davranışların mövcudluğu tarixən sübut olunmuşdur. William Joyce (“Lord Haw-Haw”) formal olaraq Böyük Britaniya vətəndaşı olmamasına baxmayaraq, onun Almaniyaya sığınmış düşmən dövlətin təbliğat məşininin bir hissəsinə çevrilməsi onu göstərir ki, loyallıq münasibəti bəzən hüquqi mənsubiyyətdən daha geniş, daha faktiki xarakter daşıyır və dövlətə xəyanətə dair ictimai-siyasi qiymətləndirmədə əsas meyarlardan birinə çevrilir [8, s. 165–195].

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, istintaq və məhkəmə təcrübəsində dövlətə xəyanətin subyektiv cəhətini müəyyən etmək çox vaxt müəyyən çətinliklər yaradır. Xəyanətkarlar bir qayda olaraq, törədikləri əməlləri az əhəmiyyətli və ya xarici dövlətlərin, təşkilatların və ya onların nümayəndələrinin Azərbaycan Respublikasının xarici təhlükəsizliyinə zərər vurmaqla həyata keçirilən düşmənçilik fəaliyyəti ilə heç bir əlaqəsi olmayan əməllər kimi təqdim edərək, öz həqiqi niyyət, məqsəd və motivlərini gizlətməyə çalışırlar [6, s. 825].

Beləliklə, dövlətə xəyanət cinayətinin subyektiv cəhətinin müəyyənəşdirilməsi zamanı şəxsin tək-cə hüquqi statusu deyil, həm də faktiki sosial inteqrasiyası və mənəvi bağlılığı nəzərə alınmalıdır. Dövlətə xəyanət yalnız hüquqi vətəndaşlıq münasibətindən deyil, fərdin həmin dövlət qarşısında real sosial aidıyyət hissindən irəli gələn bir öhdəliyin pozulması kimi başa düşülür. Bu mənəvi öhdəlik fərdin cəmiyyət tərəfindən “daxili üzv” kimi qəbul olunması və onun özü tərəfindən də bu mənsubiyyətin dərk edilməsi ilə formalaşır.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyası Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2021, II h., 808 s.
2. Ağayev İ.B. Cinayət hüququ. Xüsusi hissə. Bakı: NURLAR, 2018, 488 s.
3. Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 22.04.2025-ci il tarixli hökmü (1(101)-952/2025).
4. Səməndərov F.Y. Cinayət hüququ. Ümumi hissə. Dərslik. Bakı: Hüquq Yayın Evi, 2021, 720 s.
5. Комментарий к Уголовному Кодексу Российской Федерации. Общая и Особенная части / Под общей ред. И.Я. Козаченко, Т.Р.Сабитовой. Москва: Проспект, 2024, 1216 с.
6. Рябчук В.Н. Государственная измена и шпионаж. СПб.: Юридический центр, 2007, 1100 с.
7. Самедова Ш.Т. Уголовное право Азербайджанской Республики. Особенная часть: в двух томах. Баку: Адильоглы, 2020, т.2, 864 с.
8. Biggs S. C. Treason and the Trial of William Joyce // The University of Toronto Law Journal, 7, 1947, s. 165–195.
9. Fabre C. The Morality of Treason. Law and Philos, 39, 2020, s. 427–461
10. Foster, Michael A. Mens Rea: An Overview of State-of-Mind Requirements for Federal Criminal Offenses / Justice & Law Enforcement, publication date 07/07/2021. URL: <https://www.congress.gov/crs-product/R46836>
11. Sayle M. Conversations with Philby // The Sunday Times (London), 17/12/1967, reprinted in Knightley P. The Master Spy: The Story of Kim Philby. New York: Knopf, 1989, s. 268–269.

X Ü L A S Ə

Cinayətin subyektiv cəhəti şəxsin törətdiyi ictimai təhlükəli əmələ və onun nəticələrinə özünün daxili, psixi münasibətini ifadə edir. Buraya təqsir (zəruri element), motiv, məqsəd və emosional vəziyyət daxildir. Məqalədə dövlətə xəyanət cinayətinin tərkibinin subyektiv cəhəti araşdırılır. Müəllif dövlətə xəyanət cinayətinin subyektiv cəhətinin zəruri və fakultativ elementlərini təhlil edərək, bir sıra xarici ölkələrin qanunvericiliyindən və məhkəmə təcrübəsindən istifadə edir.

ON THE SUBJECTIVE SIDE OF THE CRIME OF TREASON

ORKHAN GASİMOV

*Doctoral Candidate at the
Center of Forensic Science
of the Ministry of Justice of
the Republic of Azerbaijan*

S U M M A R Y

The subjective aspect of a crime is the internal, psychological attitude of a person toward the socially dangerous act they commit and its consequences. It includes guilt (a mandatory element), as well as motive, purpose and emotional state. This article examines issues related to the determination of the subjective aspect of the corpus delicti of treason. The author, analyzing both mandatory and optional elements of the subjective aspect of this crime, refers to the legislative framework and judicial practice of several foreign countries.

VATANA İHANET SUÇUNUN SÜBJEKTİF UNSURUNA İLİŞKİN İNCELEME

ORKHAN GASİMOV

*Adalet Bakanlığının
Adli Uzmanlık Merkezinin
doktora öğrencisi*

Ö Z E T

Suçun sübjektiv unsuru, kişinin işlədiyi toplumsal açıdan təhlükəli fiile və bu fiilin sonuçlarına yönəlik içsel və psixoloji tutumunu ifadə edir. Bu unsur; kusuru (zorunlu unsur olaraq), ayrıca saik, amaç və duyğusal durumu kapsamaktadır. Bu çalışmada, vatana ihanet suçunun sübjektiv unsurunun tespitine ilişkin sorunlar ele alınmaktadır. Yazar, bu suçun sübjektiv unsuruna ilişkin zorunlu və seçimlik unsurları analiz edərək çeşitli yabancı ölkələrin mevzuatına və yargı uygulamalarına başvurmaktadır.

О СУБЪЕКТИВНОЙ СТОРОНЕ ПРЕСТУПЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННАЯ ИЗМЕНА

ОРХАН ГАСЫМОВ

*Докторант Центра
Судебной Экспертизы
Министерства Юстиции
Азербайджанской Республики*

Р Е З Ю М Е

Субъективная сторона преступления — это внутреннее, психическое отношение лица к совершаемому им общественно опасному деянию и его последствиям. Она включает в себя вину (обязательный признак), мотив, цель и эмоциональное состояние. В статье рассмотрены вопросы определения субъективной стороны состава государственной измены. Автор, анализируя обязательные и факультативные признаки субъективной стороны данного преступления, обращается к законодательству и судебной практике ряда зарубежных стран.

*Rəyçi: elmi rəhbər,
Bakı Dövlət Universitetinin
“Cinayət hüququ və kriminologiya”
kafedrasının müdiri,
hüquq elmlər doktoru professor
Şəhla Səmədova
Təqdim edən: O. Qasimov
Daxil olma tarixi: 08.02.2026
Təkrar işlənmə tarixi: göndərilməyib.
Çapa imzalanma tarixi: 12.05.2026*